

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Capvt I. Ex Concilo (a) Nannetensi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

tit. 6. resol. 9. num. 77. Barbosa de potest. Episcopi alleg. 13. num. 10. Et pro ipsarum gabellarum solutione clericum coram iudice seculari posse conveniri, ex dictat. 7. ibi: *Como si fueran legos; tit. 12. lib. 9. recopil. resolunt Mexia in pragm. panis, concluf. 5. num. 23. & pluribus relatis Gironda de gabellis 7. p. in princip. num. 25. Boba-*

dilla dist. lib. 2. cap. 18. num. 124. non quia eo casu iudex secularis jurisdictionem in clericum habeat, sed tantum ut pignoris capis ipsum ad gabellarum solutionem constringat, ut notaturunt Azevedus in l. 11. tit. 3. lib. 1. recopil. Lassare de decima vendit. cap. 19. Gutierrez de gabellis quest. 94.

TITULUS II.

De cohabitatione Clericorum & Mulierum.

CAPVT I.

Ex Concilio (a) Nannetensi.

Inhibendum est, & modis omnibus interminandum est, ut nullus sacerdos eas personas foeminarum, sicut in canone (b) insertum continetur, de quibus suspicio esse potest, in domo sua retineat; sed neque illas, quas (c) canones concedunt, matrem, amitam, sororem, quia instigante diabolo etiam in illis scelus frequenter perpetratum repetitur, aut etiam in pedisequas (d) illarum. Sed si qua de his habuerit talem necessitatem patientem, cui sit necessitas sustentationis (e) presbyteri, habeat in vico, aut in villa domum longe à presbyteri conversatione, & ei ibi subministret quae necessaria sunt. Sed secundum auctoritatem canonum modis omnibus prohibendum est, ut nulla foemina ad altare accedere praesumat, aut presbytero ministrare, (f) aut intra (g) cancellos stare, aut sedere.

NOTÆ.

(a) **Nannetensi.** In sexta collectione legitur de Concilio Maguntino, sed male, cum in nullo ex Conciliis Maguntinis hæc verba reperiantur. Licet sententia extet in Concilio Maguntino sub Arnulpho, cap. 10. his verbis: *Quamvis sacri canones quasdam personas foeminarum simul cum clericis in una domo habitare permittant, tamen quoad multam dolendam est, saepe audivimus per illam concessionem plurima scelera esse commissa, sicut quidam sacerdotum cum propriis sororibus concubentes, filios ex eis generassent; Et idcirco constituit hæc sancta Synodus, ut nullus presbyter ullam foeminam secum in domo propria permittat, quatenus occasio male suspitionis, vel facti iniqui penitus auferatur.* Cujacius in præfenti existimat depravatam esse hanc inscriptionem, & legendum esse ex Concilio Africano; quia licet in nullo ex Conciliis Africanis extet præfata verba, tamen cum plura Concilia Africana perissent, credit Cujacius in aliquo ex eis præfentem canonem editum fuisse. Sed cum tam in prima collectione sub hæc tit. cap. 1. quam apud Burchardum lib. 2. Decreti; cap. 106. Ivonem p. 6. Decret. cap. 192. legatur ex Concilio Nannetensi, & in ipso Concilio can. 3. repetatur textus hic prout extat in hac, & in aliis collectionibus, dubitari non potest transcriptum fuisse ex Concilio Nannetensi temporibus Formosi Pontificis celebrato, cujus canones repetuntur tom. 14. Conciliorum, & apud Corjolanum in summa Concil. fol. 856.

(b) **Canone.** Tertio videlicet Concilii Nicæni, cujus verba referunt Burchardus lib. 2. Decreti, cap. 109. Ivo Carnot. p. 3. Decreti, tit. 8. cap. 29. Anselmus lib. 7. cap. 33. Gratianus in cap. interdixit 16. 32. dist. Martinus Brachar. in can. 32. sua collect. Iulianus in Novel. 123.

(c) **Canonis.** Illi videlicet, qui permittunt clericis secum habere matrem, sororem, amitam, vel materteram, cap. interdixit, 32. dist. cap. volumus, cap. cum omnibus 21. dist. Concilium Arelat. 2. can. 3. ibi: *Si quis de clericis à gradu Diaconatus in solatio suo mulierem præter aviam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conversam secum uxorem habere præsumpserit, à communione alienus habeatur.* Arvernenle can. 15. ubi de Episcopis, Presbyteris, & aliis clericis ita caveatur: *Expulsi sunt ab his extranearum mulierum culpanda libertas, & tantum cum avia, matre, sorore, vel nepte, si necessitas compulerit, habent, de quibus priorum canonum series continet, nefas est aliud quam natura constituit, suscipi.* Turon. 2. can. 1. *Nullus clericorum Episcopus, Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, quasi sanctimonialem, aut viduam, vel ancillam propriam pro consoriatione rerum in domo sua stabilire praesumat, quæ & ipsa extranea est, dum non est mater, aut soror, aut filia.* Rhe-menle can. 22. *A sacerdotibus omni suspicio mulierum suaditus eradicitur, cum quibus etiam nulla habitatio eis concedatur, præter illam, quæ in Nicæna Synodo permittitur, id est, matrem, aut sororem, vel eas tantum personas, à quibus omnes suspiciones effugiant.* Ad quos canones, & alios similes

miles infra referendos respexerunt PP. Concilii Nannet. in presenti, & Concilii Cablon. can. 3. ibi: Licet jam prioribus canonibus fuerit statutum, placuit tamen renovare, ut si Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel quicumque ex sacerdotali catalogo prater personas, que in istis canonibus continentur, cum qualicumque extranea muliere familiaritatem habere presumpserit, que dedecoris, vel adulterii possit adferre suspicionem, juxta statuta canonum ab ordine degradetur. D. Gregorius lib. 7. regestr. epist. 108. ad Siagrium: Volumus te Synodum congregare, atque ut in ea omnia, que sanctis canonibus sunt adversa, districte sub anathematis interpositione damnentur, &c. id est: ut nec alie mulieres cum sacerdotibus habitent nisi ea, que sacri canonibus sunt permessa. Tolet. 2. can. 3. Tolet. 4. can. 42. Hispal. 1. can. 3. l. 19. C. de Episcop. & cleric. que extat in l. 44. C. Theodof. eod. tit. ubi legitur scavi criminis, reclus quam in Iustiniameo, scilicet: sic scavitatis morum in l. 17. C. Theodof. de panti; notavit Juretus ad Symmachum lib. 1. epist. 25. Scavi dogmatis, in l. 19. C. Theodof. de heretic. Scavita interpretatio, apud B. Ambrosium lib. 3. de fide: sicque in l. 5. qui 5. C. de postul. pro scavitare, scavitare, legendum esse post P. Fabrum notavit Gibalinus tom. 2. de negot. lib. 6. cap. 3. art. 8. videndus Voffius in Etymologico, verbo Scavum. De his personis accipi potest Urbanus II. in Synodo Claromont. cap. 2. ibi: Statutum est, ut omni die & monachi, & clerici, & famula, & qui cum eis fuerint, in pace permanerent.

(d) Pedisequis,] Que dominas, matres videlicet, vel sorores sequuntur. Plautus in Miliæ: Pediseque filius sum. Terentius in Andria: Accedo ad pedisequas. Hinc pedisequi olim in Ecclesia dicebantur laici rusticæ, qui sequebantur Ecclesiæ ministros, ut pabulum tempore opportunit res ciperent. Petrus Blesensis serm. 18. ibi: Devotum, & Pedisequum, fidelium genus: sane secundum hierarchiam Dionysii duo sunt genera fidelium in Ecclesia Dei. Primum quod dicitur Devotum; alterum quod appellatur Pedisequum. Devotos dicimus ministros Ecclesiæ, quibus creditæ sunt eloquia Dei, quibus datum est: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei; ceteri autem in parabolis; quibus Christus ait: Omnia que audivi a Patre meo, tota feci vobis. Pedisequos vero dicimus populum multitudinis, quæ sedet secus pedes Devoti, ut audiat legem ex ore ipsius, & percipiat de manu ejus pabulum vite in tempore opportuno. Iterum serm. 10. Est namque duplex genus hominum; Pedisequum, & quoddam Devotum. Pedisequum hominum genus est, quæ Deum non possunt agnoscere per intelligentiam scripturarum, sed vestigia ejus quoquo modo indagant per visibilia hujus mundi. Per visibilia enim hujus mundi invisibilia conspiciunt Dei. Hinc generi hominum prædicta non proponuntur, sed Devoti, qui scilicet Deum vident per intelligentiam scripturarum.

(e) Suspendio Presbyteri.] Non solum enim presbyteri ex fructibus suorum beneficiorum possunt alimenta præbere parentibus, sororibus; aut consanguineis simili gradu conjunctis, verum & eas dotare, ut latè probat Valenzuela consil. 98. per totum; & dicimus in cap. 1. de testam.

(f) Ministrare.] Non solum enim prohibetur feminis offerre sacrificium propter incapacitatem sacerdotii, ratione sexus, cap. tertio quaritur. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Pars I.

ur 15. q. 3. Tertullianus de veland. virg. cap. 9. Firmilianus epist. 75. que extat inter epistolas D. Cypriani. S. Epiphanius hæres. 49. & 79 unde in Concilio Rhemenfi relato à Gratiano in cap. perveni, 29. de consecr. dist. 2. reprehenditur tanquam detestabile, quod quidam presbyteri in tantum parumpenderent divina ministeria, ut feminis traderent sacrum Domini corpus; ut infirmis deferrent: verum nec presbytero ministranti urceolos licet illis ministrare, vel respondere. Concil. Laodic. can. 44. Soterus epist. 2. Zacharias Pontifex epist. 6. ad Pipinum Regem, ubi transcribit Gelasium epist. ad Episcopos Lucanæ, ubi inquit unus & alter Summus Pontifex: Nefas est feminas sacris altaribus ministrare, vel aliquid ex his, que virorum officii sunt deputata, presumere; nihilominus impatenter audivimus, tantum sacrarum rerum subisse defectum, ut femine sacris altaribus ministrare firmentur, cum illæ que non nisi virorum famulatu deputata, sexum cui non competunt, exhibere, &c. qui vel ista committunt, vel committentes minime publicando prævis excessibus se fratre significant. Concil. Paris. lib. 1. cap. 45. Theodulphus Episcopus Aurelian. in epist. Decretali ad Clerum, ibi: Fœmine Missarum sacerdote celebrante nequaquam ad altare accedant, sed loci sui stent, & ibi sacerdos earum oblationes Deo oblaturus accipiat; memores enim esse debent femine infirmitatis sue, & sexus imbecillitatis; & idcirco sancta qualibet in ministerio contingere pertimescant. Omittenda non est sancta Hildegardis, que lib. 2. de visione, cap. 6. ait: Nec fœmina ad idem altare debent accedere, quoniam ipse infirmum ac debile habitaculum sunt. Illustrant Vicecomes de titibus Missæ vol. 3. lib. 1. cap. 14. P. Henao tom. 1. de sacrif. Missæ, dist. 14. sect. 2. n. 16. Turrianus contra Magdeburg. cap. 5.

(g) Cancelli.] D. Clemens lib. 2. constit. cap. 57. probati in cap. 1. supra, tit. proximo. Hac tamen in re dispensatum est apud Græcos cum mulieribus, quoad templum Dominicæ Imaginis in Chalcoptatis, sive in Chalce, aut ad Portam aream, ab Hebræo ad fidem converso, cui nomen Abraham, exadificatum. Illic enim femine subibant cancellos ad venerationem Imaginis Dominicæ, cui nomen Antiphonetes. Causam indulgentiæ mulieribus quoad eum locum concessæ, ignorare se fatetur Balsamon; sed veram refert Theophilus Raynaud. tom. 12. in tract. de sobrietate frequent. mulier. fol. 292.

COMMENTARIUM.

EX hoc textu sequens communiter deducitur disputanda assertio: Clerici non debent secum in domo retinere mulierem suspectam de incontinentiâ, etiamsi sit mater, vel soror. Probat eam textus in cap. clericus 20 cap. clericus 22. cap. ad reatum. 33. cap. legitur 25. 81. dist. cap. 1. & serè per totam 18. q. 2. cap. clericus, dist. 82. Concilium Forojuliense can. 4. ibi: Ut juxta Nicani veneranda definitionem Concilii, nullus patiatur subintroductas mulieres secum in domo propria habere, vel privati cum eis cohabitantes conversari; & quamquam de quibusdam inhonestis carentibus suspitione clementius aliquo modo mibi legatur indultum: nos tamen omnes omnino nunc necessarium vetare prospeximus, eo quod experimento didicimus, illarum velamento alias licentibus ad eos aditum veniendi perditionis causam habuisse. Aquil.

8. Conclusio traditur. & probatur.

gran. 2. sub Ludovico p. 3. cap. 11. ibi: Decernimus, ut presbyteris nulla omnino cohabetet femina, continentem autem hanc constitutionem, periculum propriis sustinere gradus. Metenle can. 3. ibi: Nequaquam in sua domo secum aliquam feminam sacerdotes habeant, nec matrem, nec sororem: sed auferentes omnem occasionem sathana, angelicam vitam ducant. Theodulphus in epist. ad presbyt. Aurelian. cap. 12. ibi: Nulla femina cum presbytero in una domo habitet: quamvis enim canones matrem, & sororem, & huiusmodi personas, in quibus nulla sit suspicio, cum illo habitare concedant, hoc nos modis omnibus idcirco amputamus, quia in obsequio, sive imputatione illarum conveniunt alie feminae, quae non sunt ei affinitate donatae, & enim ad peccatum illicuius, Concilium Andegav. cap. 5. Familiaritatem extranearum feminarum noverint esse vitandam; sed si qui sunt caelibes (lege debiles) non nisi à sororibus, aut amicitis suis, aut à matribus consententur. Aurelianense can. 3. Nullus Episcoporum, Presbyterorum, aut Diaconorum extranearum mulierum intra domum presumat habere solatium, quibus etiam pro utilitate, seu aliqua familiaritate regenda committat, quod etiam de propinquis feminis indicoctis, similiter prohibemus, ne sub concessa sibi licentia parentali, ex earum sequipedis memoratorum vita, vel opinio polluat. Bracharense 3. can. 4. ibi: Ut nullus sacerdotum, sive quisque de clero, absque honesto, & competenti testimonio, excepta sola matre, cum quibuslibet feminis secreta se presumat adungere, & non solum extraneis mulieribus, sed nec etiam cum sororibus & propinquis. Hippocencie can. 26. African. sub Bonifacio, cap. 5. Matifcon. 1. cap. 1. & 3. Turonense 1. can. 1. & 3. Turon. 2. can. 10. & 11. D. Clemens epist. 2. ad Jacobum, D. Cyprianus epist. 63. D. Ambrosius lib. 1. de offic. cap. 20. Ildorus Pelusiota lib. 2. epist. 62. & lib. 2. epist. 84. D. Augustinus epist. 236. P. Damianus opuscul. 32. cap. 5. Alia SS. PP. testimonia, variosque Conciliorum canones, in quibus prohibetur clericis cohabitatio cum feminis, congerunt Antonius August. in epist. lib. 6. tit. 37. & 38. & lib. 7. tit. 18. & 20. & lib. 8. tit. 26. & 27. & lib. 39. tit. 31. Cr. speus in summa, verbo Clerici mulierum contubernio, Illustrant ultra congestos à Barbosa in collect. & select. ad hunc textum, & Garannain presenti, Germonius lib. 1. antid. cap. 18. Basilus lib. 7. de matrim. cap. 26. num. 5. Petrus Gregorius lib. 1. part. 2. cap. 1. Barbosa de iure eccles. lib. 1. cap. 40. num. 32. Cojaci hic, & in Novel. 6. & lib. 2. observat. cap. 29. Landmeter. lib. 2. de veteri monach. cap. 47. Loayla in can. 12. Concil. Tolet. 4. & can. 5. Concil. Tolet. 12. Bassamon in can. 47. Synod. 6. & in epist. Basilii ad Gregor. Presbyt. & in supplement. fol. 123. Bosquetus in notis ad Innocent. III. lib. 3. epist. 80. Fornierius rerum quorund. lib. 6. cap. 10. Cironius lib. 3. observ. cap. 9. & 10. Salmutius ad Panciroli. tit. 49. num. 3. Baronius anno 398. Bermondus de publicis conciliis, verbo Teneant, fol. 227. Gibalinus de clausura regul. disquisit. 1. cap. 1. §. 1. & cap. 9. §. 1. Robertus lib. 1. rer. judic. cap. 20. fol. 124. Espenceus lib. 6. de continentia, cap. 12. Ambianus ad Terullianum de exhort. castitat. cap. 12. observ. 2. & de monog. cap. 8. observ. 2. Narbona anno 60 q. 60. Mornacius in Authent. Episcopi, C. de Episcopis & Clericis, Iustellus ad canones Eccles. univers. in can. 3. Concil. Niceni. Egidius de previl. honest. art. 14.

Albaspinus lib. 1. observ. cap. 24. Luna, & Arelano lib. 3. singul. antinom. 1. Theophilus Raynaudus in tract. de sobria alterius sexus frequent. Villarocel. rom. 1. regim. eccles. p. 1. q. 2. artic. 6. Hunnius ad Treuil. volum. 2. disput. 6. q. 32. Gothofredus in l. 44. C. Theodos. de Episc. & Cleric. Plares congerit Cabrerotes de mess. lib. 2. cap. 16. num. 42. aliosque congesti in can. 27. Concil. Illiber.

Sed adversus hanc assertionem ita illustratam, pro dubitandi ratione sic inurgit; Sacerdotes ratione propriae dignitatis, & itatus continenter vivere, & in omnibus suis actibus morum honestatem preferentes, laudabiliter se gerere debent, cap. ut clericorum, (suprà tit. proximo, cap. cum in juvenute, de praesumpt. & non solum internis virtutibus ornati esse debent, cap. multi 40. dist. verum & exteriori virtutum ornamento gravitatem ostendere debent, actionesque suas ita componere, ut aliis rectum praebant exemplum, cap. clerici, (suprà, tit. proximo); Ergo eorum cohabitatio cum feminis prohiberi non debet, ut mulieres eorum sancta conversatione vitia fugere; & ad meliorem vitam frugem converti possint; nam ut ait Rex Psalmista Psalmo 17. Cum sancto sanctus eris, & cum perverso pervertis. Faciunt D. Ildorus lib. 3. folio 9. ibi: Sancta conversatio confundit inimicum, adificat proximum, glorificat Deum, Seneca epist. 6. ibi: Nulla res magis animos honestos, & in probum inclinabiles revocat ad rectum, quam honorum conversatio; paulatim enim descendit in pectora, & vim preceptorum obtinent frequenter affici, frequenter audiri. Facit etiam cepit pervenit, 2. q. 7. caput inter, de purgat. canonice, lex Adules 25. §. hoc autem, ff. de adult. edit. lex cum qui 19. C. de Episc. & cleric. lex cohortales, C. de cohort. libus, lib. 12. probat Tiraq. l. 5. commutabili, num. 26. magis enim movent exempla, quam verba, teste Aristotele lib. 10. Ethicorum. Unde ait D. Hieronymus homil. 2. Si hominis clementissimi, & humanissimi imaginem praeculis habeas, & in hunc assidue oculos desigas, etiamsi miles abundat iuramento, oculum perturbans, ad hoc virtutis exemplar respiciens perfectam consequeris sanitatem, puraque animi tranquillitatem. Ergo licet clericis cum feminis cohabitare, ut saltem eorum exemplo ipsae à morum pravitate reducantur. Augetur haec difficultas ex necessitate ipsarum feminarum; nam ut legitur Ecclesiastici capite 36. Ubi non est mulier, ingenscit gens. Unde necessarium malum mulier vocatur à D. Chryostomo in Mattheum cap. 39. homil. 32. Unde Metellus in oratione de ducendis uxoribus, ad populum habita, dixit: Si sine uxore possemus Quirites esse, omnes ea molestia cureremus; sed quoniam ira natura tradidit, ut nec cum illis satis commode, nec sine illis viri possit, saluti perpetuae potius quam brevi voluptati consulendum est. Igitur saltem ob eorum necessitatem cohabitatio cum feminis clericis permittenda est. Facit exemplum Christi Domini, cuius qualibet actio debet esse vitae nostrae instructio, cap. 4. de elect. cap. nihil, 2. q. 1. Clement. 1. de Magist. Sed Dominus noster à mulieribus se tractari permittit, ut in casu Magdalene, & Samaritanae; Ergo similiter clericis non debet prohiberi assidua conversatio cum feminis. Secunda etiam pars praetentis assertionis, ubi prohibetur clericis etiam cum matre, aut sorore cohabitare, difficultas

9. Impugnatur tradita assertio.

illis redditur ex eo; nam nihil tam natura conveniens est, quam ut filii simul cum matre in eadem domo degant, ut vulgò probatur per textum ibi in dicta *l. si in legatum, ff. de condit. & demonstr.* Igitur clericis prohiberi non debet simul cum matre cohabitare, præcipue cum facti canones cohabitationem feminarum clericis prohibentes, expresse permittant cum matre, & sorore cohabitare, cap. volumus *sr. dist. cap. à nobis, hoc in.* etiam supra probavi. Igitur non rectè in præfenti etiam cum matre, & sorore clericis cohabitare prohibetur.

Quæ dubitandi ratione non obstante defendenda est præfens assertio, pro cuius expositione sciendum est, quod ne utriusque sexus castitati & pudicitia, sublata illecebrarum occasione consuleretur, præsi Legumlatores discretas mulierum ac virorum mansiones esse voluerunt, ad eò ut Plato *lib. 7. de legibus*; jam inde à septennio utriusque sexum segregari voluerit, & pueros quidem unà cum pueris, puellas autem pariter cum puellis exerceri; nec alia ratione veteres partem illam ædium, in qua convivia celebrabantur, *Andron*, appellaverunt, quàm quòd à conviviis viri tantum interessent. Suidas & Iulius Pollux *lib. 1. onomast. cap. 8.* Vitruvius *lib. 6. de Architect. cap. 10.* Ex diverso gynæceum à mulieribus dictum est conclave, in quo mulieres plerumque morabantur, auctore Festo verbo *Andron*: notaverunt Fornicarias *lib. 1. rer. quotid. cap. 38.* P. Pinto in *specul. cap. 3. num. 2.* Ballamon in *can. 47. Synodi 6.* Quæ textum discretio, seu separatio, non solum apud Græcos, ut Æmilius Probus in præfatione ait, sed etiam apud Romanos magnopere observata fuit, ut ex Plinio *lib. 2. epist. 17.* & Sidonio *lib. 2. epist. 2.* probat Savarus in *ejus notis.* Eadem ratione disparem sexum diversis carceribus includi voluit Constantinus in *l. 3. C. de Custod. reor.* Nec apud eos hæc virtus simul cum feminis lavari, ideoque distincta erant balnea virorum & feminarum. Unde Gellius *lib. 10. nocturnum, cap. 3.* meminit cujusdam Consulis in M. Marium animadvertentis, eo quòd balnea in quibus uxorem lavari voluerat, nec satis cauta, nec satis citò tradita ab eo fuissent; & Hæliodorus *lib. 2. oper. & dier. præcipit*, ne viri in muliebri balneo corpus abluant; & ab Hadriano Imperatore lavacra pro distinctione sexus exstructa fuisse narrat Ælius Spartianus in *eo*; adeoque turpe fuit balneum promiscuum, ut tractaretur aliquando apud Quintilianum *lib. 5. instit. cap. 9.* an idoneum esset adulterii signum lavari cum vitis: quin & iustus divortii causis Theodosii constitutione primum introductis, hanc Iustinianus addidit, si mulier ita luxuriosa sit, ut libidinis causâ lavacrum commune cum vitis habere audeat, *l. 11. s. ult. C. de repud. Novell. 22. cap. 16. & 117. cap. 8. & 9.* notavit D. Ioseph de Retes *lib. 1. opusc. cap. 23.* ad quam Gentilium reprehensionem respexerunt PP. Concilii Laodic. *can. 30.* in illis verbis: *Non oportet ministros altaris, vel etiam clericos quoslibet, aut continentis se, aut omnem omnino christianum cum mulieribus lavacra habere communia. Hac est enim apud Gentiles prima reprehensio.* Unde non oportere viris unâ cum mulieribus lavare, sæpe sancitum est in variis Conciliis congestis à Crespetio in *summa, verbo Balnea*, quæ illustrant Narbona de *etate, anno 14. 9. 39.* Salmutijs ad Pancirol. *lib. 1. memor. ab. ut. 4. num. 12.* I. Gothofr. in *l. 5. C. Theod. D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Paris 1.*

dos. de cust. reor. Casaubonus in *not. ad Sparianum, fol. 34.* Kochier in *face hist. cent. 1. cap. 5.* Pancirol. *lib. 1. var. cap. 52.* Pineda de *rebus Salomonis cap. 4. num. 12.* & feminarum promiscuo balneo utentium intemperantiam arguit Clemens Alex. *lib. 3. Padag. cap. 5.* his verbis: *Quæ communi balneo cum viris utuntur, & unâ cum veste pudorem exuentes, non tantum à ministris fricari se, ac contrectari patiuntur, sed cum in quoque nudis lavare non erubescunt, &c. & ex lege Romuli pœna capitali afficiebatur qui se nudum à femina videri passus fuisset: refert Plutarchus in *eo*, & illustrat Philip. Camer. *horar. succes. cap. 34. & tom. 2. cap. 41.* Etiam separatim esse debere carcerem virorum ac feminarum, statuitur in *l. 3. C. de custodia reor. Novell. 133. Justin.* refert Victor *lib. 3. de perfec. Vandalicæ.* Plura de feminarum consortio vitando docuerunt Iustinus Martyr. *epist. ad Cœnam, & Serena fratres.* D. Joannes Chrysostomus *homil. 9. & epist. ad Olymp.* D. Hieronymus *epist. ad Nepos. & ad Oceanum, D. Isidorus lib. 2. de offic. cap. 22.* Sanctus Ephrem in *exhortatione de timore.* Clemens Alexandrinus *lib. 3. Padag. cap. 11.* ibi: *Videtur autem super omnia averjandis mulierum aspectus; non solum enim si tanguntur, sed etiam si spectentur, potest peccari.* Suetonius in *Tiber.* ibi: *Agrippinam sævel omnino ex occurfu visum adeo contentus & tumenibus oculis prosequens est, ut custoditum sit, ne unquam in conspectum ejus post hæc veniret.* Apud Ovidium Medæa ajebat:*

Tunc ego te vidi, tunc cepi scire quis es:
Illa fuit mentis præmarina meæ.
Et vidi, & peris.

Hinc feminas velatas incedere consuevisse apud omnes gentes, constat. De Christianis patet ex D. Paulo *1. ad Corinth. cap. 11.* & refert Tertullianus in *tract. de veland. virgin.* De Judæis idem ipse testatur in *tract. de corona milit. cap. 4.* De Gentilibus idem tradunt Plutarchus *99. Roman. 9. 14.* Apulejus *de asino aureo cap. 11.* Illustrant Baronius anno 57. Serlog. in *Can. vestig. 6. sect. 2. cap. 25.* Antonius de Leon. in *discursu Hispano de los velos.* Theophilus *dist. tom. 12. tract. de sobria frequent. mulier. per totum,* ubi innumera ex sacris & prophanis literis cumlavit.

Et si hæc inter laicos statuta, & observata legimus, quantò magis in clericis omnis familiaritas cum feminis vitanda est, cum eos purior vitæ sanctimonia deceat, quos non à crimine tantum, sed à criminis etiam suspitione alienos esse oportet. Unde tot Ecclesiæ legibus ablegatas legimus extraneas feminas à ministerio domestico clericorum: atque ob majorem securitatem, & ut omnis prava suspicio tolleretur, statutum fuit, ut tam Episcopi, quàm clerici secum testes rei domesticæ haberent, & coram eis tantum possent alloqui feminas, cap. clericus 20. cap. clericus 32. cum sequenti, 81. *dist. Concilium Brachar. 3. can. 4. Matifcon. can. 3.* ibi: *Nulla mulier in cubiculo Episcopi absque duobus presbyteris, aut certe Diaconibus ingredi permittatur.* Alia congeit Antonius Augustinus *lib. 6. tit. 32.* Et licet prioribus Ecclesiæ canonibus exciperentur mater, soror, amita, & illæ, in quibus scævi criminis nihil poterat suspicari, dicto cap. *interdixit, l. cum qui,*

II.
De clericis
cum feminis
cohabitanti-
bus.

C. de Episcop. & Cleric. quia, ut D. Hieronymus lib. 1. contra Iovinianum ait, ubi fororis nomen est, suspicio omnis fœdi amoris soluitur; Gregorius Turonensis lib. 8. hystor. Franc. cap. 19. ibi: Clericos canonum statuta extranearum mulierum consortio non potiri volunt, præter eas, de quibus crimen non potest existimari. Arnobius ad Faustum: Nullus extraneas secum habeat mulieres, præter personas canonibus designatas. Sed cum nihil sit tam sanctum, quod aliquando non violaret audacia, non tam naturale fœdus, quod non inquinaret luxuria, suggerente humani generis hoste, ut in exemplis relatis à Rhodigino lib. 18. antiq. lectio. cap. 18. Bisciola lib. 3. horar. success. cap. 10. Gothof. in Lult. de ritu nupt. id eod sequentibus sæculis prohibitum fuit clericis cohabitare etiam cum matre, sorore, aut similibus personis; quia & cum eis insigante diabolo scelus perpetratum reperiebatur, ut in præfenti refertur, & canonibus pro eius confirmatione adductis. Cum tamen posterioribus sæculis ratio, aut nunquam simile pararetur delictum, Innocentius III. in cap. à nobis, hoc ut. juxta antiquos Ecclesiæ canones decrevit, extranearum tantum feminarum cohabitationem clericis prohiberi; cum matre autem, aut sorore, & similibus cohabitationem non damnari, licet alia pro conciliatione ipsius textus cum præfenti adduxerint Germonius lib. 2. animad. cap. 18. Luna & Arellanus lib. 3. antinom. cap. 1.

12.
Traditur
ratio deci-
dendi,

His animadversis, ratio præfenti prohibitionis provenit ex periculo lapsus cum familiari cohabitatione feminarum, quam cognoverunt sancti Patres. D. Bernardus serm. 66. supra Canica: Cum famina, & non cognoscere feminam, nonne plus est, quam mortuum suscitare? Quoties lateo tuum ad latus juvenula est in mensa; lectulus tuus ad lectum ejus in camera; oculi tui ad illius oculos in colloquio; manus tue ad manus ejus in opere, & continent via putari? Esto ut sis, sed ego suspitione non careo. D. P. Chrylogus serm. 174. de decollatione D. Joannis Baptistæ: Et si Iovannes tantus, Iovannes talis, tanta eremo separatus à feminis, feminarum pericula non evasit; quis est qui inter feminas vivens evasurum se sine labore maximo, maxima sine cautione confidit, nisi qui sancto alitur spiritu? Hinc & Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 89. & lib. 2. epist. 62. ait: Omnes quidem mulierum aspectus, congressus, colloquia, si fieri posset, oportere vitari: sed quoniam ex necessitate plerumque causis earum consortium admittendum est, saltem id curandum, ut oculi veluti miculo fræto cobibeantur. D. Cyprianus lib. 1. epist. 1. ibi: Non dico simul dormire, sed neque simul vivere; cum & sexus infirmus, & aras adhuc lubrica per omnia frangi, & regi debeat, ne diabolo insidiantur. & survive cupienti ad nocendum detur occasio. D. Gregorius relatus in cap. oportet 23. 81. dist. Bonifacius in cap. 2. de iudic. in 6. S. Leand. lib. de institut. virginum: Dispar sexus in unum locatus, eo titillatur instinctus, quo nascitur; & naturalis moveitur flamma, si in eo posita attigerit. Quis colligabit ignem, & non comburetur? Viri sexus & faminae diversus, si conjungitur, quo lex natura provocat, commovetur. Sanctus Antiochus homil. 17. Unde Poëta:

Carpe enim vires paulatim, utique vivendo
Mulier.

Plura Theophilus supra, Novatinus lib. 6. aqua nupt. excusis 27. & 28. & cum clerici non solum debeant ab omni incontinentiæ labe se abstinere, verum omne scandalum, aut scandali occasionem vitare, ideo in præfenti statuitur, inhiendum esse clericis cohabitare cum feminis; neque quidem cum matre, vel sorore, quia & aliquando cum illis peccatum fuisse legitur. Accedit textus in l. non aliter 7. ff. de usu & habit. ubi ita demum mulieri, cui habitatio relicta est, licet hospitium recipere, dummodo cum eo castè vivere possit.

Nec obstat dubitandi ratio supra expensa; nam licet clerici mundi debeant esse ab omnibus inquinamentis, tamen quia humanum genus multis periculis obnoxium est, nosque velocius, ac citius corrumpunt domestica exempla, Seneca epist. 91. ibi: Id agere debemus, ut irrationem vitiorum quam longissime profugiamus, indurandus est animus, & à blandimentis voluptatum procul abstrahendus. D. Hieronymus epist. 15. ibi: Nichil in te videat sita, quod si feceris, peccet; memento vos parentes virginis, eamque magis exemplis docere posse, quam voce Seneca epist. 104. Harebit tibi avaritia, quando avaro, fordidoque convivere; harebit tumor, quando cum superbo conversaveris; nunquam securam in tororis contubernio depones; incendens libidines tuas adulterorum sodalium: si velis exitus cæcis, longè à vitiorum exemplis recedendum est. Plura congerit Robertus lib. 1. rer. judic. cap. 9. id eod clericis prohibitum fuit propter periculum lapsus, cum feminis cohabitare. Nec obstat quod de exemplo Domini nostri expendebamus; nam ejus conversatio cum feminis fuit ad ipsarum conversionem, quod clericis non prohibetur. Nec etiam obstat textus in dist. cap. volumus, 81. disto cap. à nobis, hoc ut. quibus juxta temporum seriem ex supra dictis facile fit satis.

Sed quid per introductas feminas intellexerunt Patres Concilii Nicæni in cap. interdixit, in illis verbis: Interdixit sancta Synodus, cap. inter non Episcopo, non Presbytero, non Diacono, non diacono, non Subdiacono, non alicui omnino, qui in clero est, dicere subintroductam habere mulierem; non consentiunt Interpretes. Uxorem clerici exposuit Turrian, lib. 2. de dogmat. Libidinis sociam interpretatur Episcopus lib. 2. de continent. cap. 7. Sed his omissis jam in canone 27. Concilii Illiber. notavi, subintroductas feminas neque esse uxores, neque concubinas, sed tereti cujusdam generis mulieres esse, quas secum clerici non sobolis suscipiendæ gratiâ, sed pietatis studio, aut certe prætextu, fovebant, de quibus agunt Nicolaus I. tit. 51. de presby. ibi: Concubinam, aut subintroductam. Iustinianus in novella de SS. Episcop. & presbyteris Epiphanius hæresi 63. de Origine agens: Accusant eos qui in Ecclesia dilectas, appellatas subintroductas, mulieres habent, velut etiam ipsi hoc faciunt occurrere propter hominum reverentiam, quo cum improbate equidem conspiciantur; prætextu autem hominum gratiâ nomen jactent. Et paulo post de quodam Palæstin Episcopo: Habitu autem ejusmodi mulieres interverentes ipsi subintroductas inquam. Iam docuerunt Cujacius lib. 2. observ. cap. 29. Meril. lib. 6. obs. cap. 1. Germonius lib. 2. anim. adv. cap. 13. Petrus Gregorius lib. 2. parit. tit. 9. cap. 8. Cronius ad tit. de spons. duorum. Gibalinus de clausur. dignit. cap. 3. §. 2. concl. 4. Filescus lib. 1.

lib. 1. sect. 10. Theophilus Raynaud tom. 55. hetrocl. spirit. p. 1. panth. 2. fol. 112. Christ. Lupus in can. 3. Concil. Nicen. Diversæ ab his fuerunt sorores adoptivæ, hoc est, feminae, quæ ad eludendum canonem Nicænum supra relatum, clerici secum retinebant, sub nomine sororum seu agapetarum, de quibus D. Hieronymus, & alii Patres laudati in dicto can. 27. Concil. Illib. D. Chryostomus orat. ad eos, qui habent conductas virgines, Gregorius Nazianz. orat. in nova Dominica, Concilium Ancyr. can. 16. ibi: Virgines autem, quæ conveniunt, cum aliquibus tanquam sororis, habitare prohibemus. Brachar. 1. can. 15. Aliasque aliquas adoptivas feminas secum retineas. Imperator in l. 19. C. de Episc. & cleric. Eum qui probabilem saculo disciplinam agit, decolorari consortio sororia appellationis non decet. Suspectum namque & apud Gentiles fuit sororis nomen & fratris; sub hisque honestis nominibus latuisse simulatæ veneris nequitiam, constat ex Martial. lib. 1. epig. 4. & lib. 12. epig. 20.

Quare non habeat, Fabulle quaris,
Uxorem Theonison, habet sororem.

Et lib. 10. epig. 65.

Quare desine me vocare fratrem,
Ne te, Carmenion, vocem sororem.

Et lib. 2. cap. 4.

O quam blandus es, Amiane, matri?
Quam blanda est tibi mater, Amia: eâ
Fratrem te vocat, & soror vocatur.

Propertius lib. 2. ad Cimb. Tibul. lib. 3. eleg. 1.

Hac tibi vir quondam, nunc frater, casta Neræ
Mist, & accipias, munera parva rogas

Petronius in satyr. Si non fastidus feminam ornata-
tam, & hoc primum anno virum expertam, concilio
tibi, o juvenis, sororem; habes in quidem & frater.
Notarunt Justus Lipsius lib. 2. var. lect. cap. 1. D.
Laurentius Ramirez ad Martial. dictis in locis.
De quibus eminentius clericorum forotibus agunt
Filescus supra, Balsamon ad can. 3. Synodi Nicæne
Ambianas ad Tortul. de exhors. castit. cap. 12. ob-
serv. 2. Basilius de matrim. lib. 7. cap. 28. Landme-
ter. de veteri clerico lib. 2. c. 47. Aneas Robert. lib.
2. rer. judic. cap. 2.

Hinc etiam exponendi sunt duo canones, alius
Concil. Tolet. 8. alius Concil. Epaunensis, quos
illustravi in d. can. 27. Concil. Illiber. & in cap. ma-
nasteria 8. de vita & honest. cleric.

CAPVT II.

Ex Decreto (a) Eugenii Papæ.

Si quisquam sacerdotum, id est, Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, de quacunque
Sexmina crimine fornicationis suspectus, post primam, & secundam, & tertiam ad-
monitionem inveniatur fabulari cum ea, & aliquo modo conversari, excommunicetur;
fœmina verò (b) canonicè judicetur.

NOTÆ.

(a) Eugenii Papæ. Ita etiam legitur in prima
collectione, sub hoc tit. cap. 5. & apud Gra-
tianum in cap. 22. 88. dist. sed addendum est, ex
Decretis Eugenii Papæ II. editis in Synodo Ro-
mana celebrata anno 826. pro reformatione
morum, & restituenda disciplina ecclesiastica,
ubi can. 14. reperitur sententia in præfenti trans-
scripta, licet non eisdem verbis: in Conciliis
editis à Surio tom. 3. ita habetur: Præcipi-
mus observari, ut qui in ordine Subdiaconatus,
aut supra, uxorem duxerint, aut concubinas
habuerint, offi. in ecclesiastico, & beneficiis care-
ant. Et apud Corjolanum in summa Concilior. in
prædicto anno, summa canonis ita legitur: De
suspectis sacerdotibus, ut admonentur ab Epi-
scopi.

(b) Canonicè judicetur. Id est juxta sacros cano-
nes: primo ut excommunicetur, cap. si concubi-
nina, de sent. excom. Secundo ut penitentia
peragenda causâ in monasterium detradatur,
cap. fraternitatis 7. 34. dist. aut si perleveraverit,

in servitutum reeducatur, cap. eos, to 32. dist. Concil.
Hispal. 1. can. 3. ibi: Inter cetera verò cognoscite
à nobis hoc definitum pro abolendis maculis cleri-
corum, quia quidam Episcoporum non observantes
nuper editum Concilii Toletani decretum, minus
solicitè in subiectis existunt: proinde placuit, ut si
Presbyteri, Diacones, vel Clerici consortia extra-
nearum seminarum, vel ancillarum familiaritatem
per sacerdotis sui admonitionem à se minus remorie-
runt, in secundo iudicio eisdem mulieris cum volun-
tate & permisso Episcopi comprehensas in suis lucris
insurgenti, ut virum hoc dum sacerdos inhibere non
prevalet, potestas iudicialis coercat; dato tamen
ab eisdem iudicibus sacramento Episcopi, ut eas
clericis nulla arte restituant; quod si restiterint, ipsi
iudices sententiâ excommunicationis forantur; mu-
lieres verò illa juxta priores canones à sacerdotibus
distracta, in monasterio Deo votarum tradantur
servitura; & aliis pœnis juxta Tridentinum sess.
25. de reformat. cap. 14. Hinc etiam probatur con-
cubinam clerici debere puniri per iudicem eccle-
siasticum, quod latè fundat Frances de competentis
quæst. 87. per tot.

CAPVT III.

Alexander III. (a) Salernitano Archiepiscopo.

Clericos autem in sacris ordinibus constitutos, qui in domibus propriis publicè
detinent concubinas, ad eas (b) abjurandas nolumus à tua fraternitate compelli,